

AVİM
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

ERMENİ TARİHİNİN ULUSLARARASI SİYASET BOYUTU

Tal BUENOS

Blog No: 12
01.05.2014

Tal BUENOS

Daily Sabah, 29 Nisan 2014

Birinci Dünya Savaşı sırasında, Anadoludaki birçok masum Ermeniye olanlar konusundaki hislerimizi sorgularken; aynı zamanda şu soruyu sormak hem ilginç olacaktır, hem de bir zihin egzersizi olacaktır: bu olayların tarihi bugün bile, özellikle de 24 Nisanda, neden siyasi tartışmalarla iç içe geçmiş durumdadır?

19. yüzyıl sonlarında, İngiltere Başbakanı Gladstoneun tavsiyesiyle Oxford Üniversitesi Modern Tarih bölümünün prestijli Kürsü Sahibi Profesörlük mevkiine atanan Edward A. Freeman, meşhur bir şekilde şu sözün geçerli olduğunu ifade etmişti: tarih, geçmiş zamanın siyasetidir; siyaset ise aslında şimdiki zamanın tarihidir. Freeman hem tarihi, hem de siyaseti bünyesinde barındıran birisiydi. Freeman parlamentoya girmek konusundaki siyasi iddiasında üç kez başarısız olmuş olsa da, bir tarihçi olarak bir yığın Türk düşmanı İngiliz tarihçi ve siyasetçi için öncülük etmişti; ki bunların arasında bugünkü Ermeniler hakkındaki anlatının temelini oluşturan, savaş propagandası yazarları James Bryce ve Arnold J. Toynbee vardı.

Freeman, Türklerin ve Yahudilerin Hristiyanlara karşı işbirliği yaptığını ve Avrupanın Aryan kanı ve dilinin ortak malı olduğunu düşünüyordu. Avrupaya yabancı olarak gördüğü ve yönetmeye layık olarak görmediği Türklere karşı Osmanlı Hristiyanlarını hiç yorulmaksızın kışkırtmıştı; ve Gerek Amerikadaki Çinliler; gerekse Rusya, Sırbistan, Macaristan ve Romanyadaki Yahudiler söz konusu olsun, her ulusun kendisi için rahatsızlık yaratan

yabancılardan kurtulma hakkı vardır diye beyan etmişti. Freeman aynı zamanda, her İrlandalı gidip bir Zenci öldürse ve bu yüzden de asılsa Amerikanın daha güzel bir memleket olacağı inancına sahipti. Freeman, Gladstonenun Bulgar İsyanları propagandasına ilham vermeden ve hatta Bryceı Osmanlı Ermenilerinin durumunu ilk defa 1876 yılında sorun olarak tanımlamak konusunda eğitmeden önce; 1860larda yağmacı Türk sürüsü memleketi olan çöllere geri püskürtülmezse yok oluruz çağrılarını yoğunlaştıran adamdı.

İngilterenin Doğu Sorunu entrikasının bir alt-entrikası olarak, Ermeni meselesinin kaçınılmaz bir şekilde siyasileştirilmiş bir tarih vakası olmasının büyük ölçüde sorumlusu; bu konuda etkisi son derece az çalışılmış olan Freemandır. Ancak uluslararası siyasetin güncel durumunu değerlendirecek olursak: Ermeni trajedisinin tarihi, hatırlanmaktan ziyade neden hâlâ siyasileştirilmiş durumdadır?

İngilterenin Ermeniler hakkındaki söyleminin ardında yatan gerçeklerin ortaya çıkarılması; Liberal Parti liderleriyle olan kişilerarası bağlantılar, kontrolsüz önyargılar ve ahlaki sömürgecilik üzerine dayalı olan İngiliz tarih yazımının utanç verici bir şekilde gözden geçirilmesi anlamına gelir. Benjamin Disraelinin 1874-1880 yılları arasındaki başbakanlığı sırasında, Liberal muhalefette var olmuş olan Yahudi ve Türk düşmanlığını tam olarak çerçevesine oturtabilmek için; Victoria döneminin sonunda yaşamış olan ve saygı duyulan pek çok siyasetçi, bilim insanı ve tarihçiye farklı bir gözle bakılması gerekir. Avrupadaki bazı Ermeni temsilcilerin Osmanlı devletiyle olan çatışmayı sürdürmek için neden yetkilendirildiğini ve Anadoludaki pek çok Ermeni topluluğunun hayatlarının neden tehlikeye atıldığını anlamak; ister istemez İngilterenin tarihinde en çok hükümet yönetmek için seçilen Gladstonenun anısına karanlık bir gölge düşürür. Buna ek olarak, Ermeniler hakkındaki söylemin incelenmesi; İngilterenin savaş zamanı raporlarının doğruluğunun sorgulanmasına sebep olmakla kalmaz, İngilizlerin sırf kan aksın ve böylece etkili bir propaganda malzemesi olsun diye Ermeni isyanını örgütlemek yönündeki emellerini de ifşa eder.

Fransanın Ermeniler hakkındaki söylemi, temel olarak belli seçim bölgelerinde yoğunlaşmış Ermeni nüfusun isteklerini yerine getirmek konusundaki siyasi kararlılığa dayanmaktadır; ve bu tutum, kamuoyunu önyargılı bir tarih anlatımını kabul etmeye zorlamak amacıyla tasarlanmış olan çok sert bir yasayı ortaya çıkarmıştır. Örnek olarak, bu kötü namlı soykırım yasasının esas destekçilerinin; Fransız meclisindeki Bouches-du-Rhône bölgesinden Valérie Boyer (2011) veya Fransız senatosundaki Hauts-de-Seine bölgesinden Hervé Marseille (2012) gibi Ermeni seçmenleri temsil eden vekiller olması tesadüf değildir. Böyle bir yasayı geçirmek, sırf Fransız iç siyaseti uğruna Türklerin kendi tarihleri hakkındaki konuşma özgürlüklerini çalmakla eşdeğerdir.

Avrupa Birliğinin Ermeni trajedisini Türkiyenin soykırım olarak tanıması yönündeki talebi; Brükselin Türkiyenin üyeliğini reddebilmesine, bunun sorumlusu ise sanki Türkiyeymiş gibi gösterebilmesine yarayan birkaç siyasi taktikten biridir. Bunun sonucunda Türkiye inatçı ve işbirliği yapmayan taraf olarak gösterilebilmekte, aynı zamanda da bazı Avrupalı hükümetler, Türkiyenin ilerlemesine olan İslam düşmanlığına dayalı inkârlarını sürdürebilmektedir. Doğrusunu isterseniz, Ermeni meselesi olmamış olsaydı, Avrupalılar Türkiyeyi Avrupa dışında tutmak için muhtemelen başka bir mazeret bulurlardı.

Rusya için Ermeniler hakkındaki söylemin siyasileştirilmesi, Batıyla olan soğuk savaşın bir sonraki raundunun dolaylı didişme yöntemlerinden birisidir. Rusya devletine ait olan Russia Today haber kanalı ve bir Rusa ait olan Londra gazetesi The Independentın örneklendirdiği gibi; Türkiyenin Batıyla olan NATO ittifakını sekteye uğratmak ve Orta Doğudaki güç dengesini değiştirmek amacıyla, Ermeni meselesi ne zaman ihtiyaç varsa o zaman Türkiyeyi taciz etmek için ortaya çıkmaktadır.

Amerika için, Türkiyenin çeşitli bölgelerdeki kilit rolü göz önünde tutulduğunda, Ermeni meselesi bir kenara atılmaktan ziyade elde tutulması gereken bir kozdur. Bu şekilde Amerika kullanışlı bir itme ve çekme yöntemini dengede tutmaktadır: Türkiyenin Amerikan çıkarlarıyla uyumlu davranması teşvikler ve de baskılar sayesinde elde edilmektedir. Amerika-Türkiye ilişkilerinde pek çok (ödül anlamında) havuç olsa da, Ermeni meselesi Amerikanın Türkiyeye salladığı çok belirgin bir (ceza anlamında) sopadır. Bu olası cezanın caydırıcılığı, Ermeni trajedisinin Amerikan Kongresi veya Birleşmiş Milletler tarafından resmi bir şekilde soykırım olarak damgalanmasının daimi tehdidi ile sağlanmaktadır. Amerikada soykırımı kölelik ve Amerikanın yerli halkı çerçevesinde konuşmaktan ziyade, Ermeniler çerçevesinde konuşan araştırmacı ve siyasetçilerin sayısının daha fazla olması aslında tuhaf karşılanması gereken bir durumdur; ancak bu durumun tuhaf olmamasının sebebi işin içinde siyasi çıkarların olmasıdır. Amerika bu şekilde davrandığında, Beyaz Saray sanki Türkiyeyi soykırım damgasının yol açacağı uluslararası kınamanın sonuçlarından kurtarmış gibi gösterilmektedir. Benzer bir bağlamda, Türkler sanki Amerikalıların dış politika konusundaki pragmatik hesaplamalarını kötüye kullanıyormuş ve sanki olaylara soykırım damgası vurulmasını desteklemenin ahlaki bir sebebi varmış gibi gösterilmektedir.

Adeta bir sanayi gibi çalışan soykırım araştırmaları kurumları için, Ermeni trajedisine soykırım damgası vurmak bir ölüm kalım meselesidir: şayet Ermeniler bir soykırıma maruz kalmamışsa, bu pek çok soykırım araştırmacısının işsiz kalacağı anlamına gelir. Kendilerini - kıtlıktan tsunamiye - toplu ölümlerin olduğu pek çok vakayı soykırımlaştırmaya adamış olan bu merkezler ve örgütler, devlet dışı kurumlar gibi gözükseler de, aslında adeta devlet kurumlarının çıkarları hizasında hareket etmektedirler. Bu tür kurumlar, Türkiyenin uluslararası siyasal sistemdeki konumunu zayıflatmak amacıyla, Yahudi Soykırımının benzersizliğini inkâr etmeye şartlanmışlardır.

Ermenistanın soykırım söylemi, kendisinin mağdur rolünü oynama konusundaki saplantısının temel dayanağıdır. 1990lardan beri sürekli olarak Ermenileri ıstırap çekmekle ilişkilendirmeye çalışan çeşitli girişimlerin; Ermenistanın kötü niyetle Dağlık Karabağı ilhak etmesi ve bir milyondan fazla Azeriyi yerinden etmesinden dolayı, kendisine yöneltilen

uluslararası eleştiriyi bilinçli bir şekilde azaltma etkisi olmuştur. Diğer bir deyişle, Ermenistanın Azerbaycana karşı olan suçunun üstünü örtebilmesi için; Birinci Dünya Savaşında olanların BMnin soykırım tanımına uyduğunu kanıtlamaya bile gerek kalmadan, soykırım iddialarını Ermeniliğin mağduriyet sembolü olarak teşhir etmesi yeterli olmuştur. Osmanlı devletine karşı Ermeni isyanı günlerindeki gibi üzücü bir şekilde, Kafkasyadaki sıradan Ermeniyi etkileyen kararlar, güç ve refah sahibi diaspora Ermenileri tarafından alınmaktadır. Ermeni kökenli Amerikalılar için, adeta bir şölen havasında sürdürülen soykırım söylemi sadece kimliklerinin bir dayanağı değil, aynı zamanda Washingtondaki siyasal katılımlarının ve siyasi ağırlıklarının temel dayanağıdır.

Peki ya Türkiye için Ermeni meselesi nedir? Türkiyede neden soykırımı tanıma çağrıları yapılmaktadır? Sürekli olarak Avrupa sevdalarını sergilemek için fırsat arayan birçok Türk araştırmacı ve gazeteci; Osmanlı atalarına karşı olan ısrarcı çağrıları duyup, soykırımı tanıma kafilesine katılmaktadır. Kafalarında kurguladıkları hayali bir cemiyete uygun olarak Batılı entelektüeller tarafından kabul edilme istekleri; olguları incelemek ve kendi insanlarının tarihine olan bağlılıklarını göstermek yerine, onları liberalizmin ucuz bir şeklini seçmeye yönlendirmiştir. Avrupalıların kabulünü elde etme arayışı, Türkiyenin yalanları ve hor görülmeyi kabul etmesi anlamına mı geliyor? Gerçek anlamda ilerlemeci entelektüellik, tarih üzerine olan siyasi dikteleri kabul etmek değil; Türkün diğer Avrupalılarla, herkesin eşit olduğu bir ortamda, tarih yazımları üzerinden münakaşa etmesidir.

**Doktora adayı, Utah Üniversitesi*

Bu çeviri AVİM uzmanı Mehmet Oğuzhan Tulun tarafından yapılmıştır. Metnin İngilizce orijinali için bakınız:

http://www.dailysabah.com/opinion/2014/04/30/the-international-politics-of-armenian-history

About the author:

To cite this article: Tal BUENOS. 2026. "ERMENİ TARİHİNİN ULUSLARARASI SİYASET BOYUTU." Center For Eurasian Studies (AVİM), Blog No.2014 / 12. May 01. Accessed October 31, 2026. https://avim.org.tr/public/Blog/ERMENI-TARIHININ-ULUSLARARASI-SIYASET-BOYUTU

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır